

Falbygden på glasplåt

Bilder och texter från utställningen
8/12 2019 – 23/2 2020

Falbygden på glasplåt

Under första halvan av 1900-talet var många bygdefotografer verksamma här. Det fanns både yrkesfotografer och amatörer och de använde sig mestadels av ekniken med glasplåtar som negativ. Här visas ett urval av bilder från Falbygden ur museets samlingar.

Falbygden på glasplåt

– ett urval från museets samlingar

Kan man tänka sig museer och hembygdsföreningar utan fotografier? Troligen inte, gamla fotografier är en av våra främsta kunskapskällor för att få veta hur det sett ut förr. Gamla foton är oftast även vackra och tydliga.

Under den första halvan av 1900-talet var flera fotografer verksamma på Falbygden. Några hade fotografiet som levebröd, andra var fritidsfotografer. En del av dem hade ateljéer, andra var kringvandrande bygdefotografer. Några är välkända, andra mindre så. De använde sig mestadels av tekniken med glasplåtar som negativ.

I denna utställning visas ett urval bilder från museets samlingar. Alla dessa verk har museet fått ta del av genom enskilda, föreningar eller företag.

Fotografi = att skriva med ljus

Kameran

Ursprunget till kameran, camera obscura, var att det upptäckts att en låda med ett litet hål på framsidan projicerade ljuset inne i lådan en upp-och-nerpåvänd bild av det som var framför lådan.

När man sedan kombinerade detta med att vissa kemiska ämnen svärtades av ljus så var fotograferingen uppfunnen. Man kunde nu bevara bilden genom att exponera en plåt – behandlad med ämnen som gjorde den ljuskänslig – placerad mot bakre väggen inne i lådan. Sedan fixerades plåten med andra kemikalier och bilden blev beständig.

Om man lade till slipade linser vid ljusinsläppet på kameran kunde man styra bildens skärpa. Det äldsta bevarade fotot är från Frankrike 1826.

Exponeringstiden var från början lång och kameran måste stå på stativ för att motverka skakningar. Fotografen fick ställa in bilden (med ett svart skycke över sig och baksidan av kameran) och sedan stoppa i en plåt. Från början fanns ingen avtryckare, man reglerade slutartiden genom att täcka över objektivet med ett lock när det gått lagom lång tid.

Glasplåtarna

Från början var fotoplåtarna man använde i kameranådan av metall men sedan övergick man till glasplåtar. De var tunga och ömtåliga men helt plana och gav mycket bra återgivning.

Bilden på plåten blev negativ, d.v.s. omkastad så att ljusa partier blev mörka och tvärtom. För att få en positiv bild fick man lysa genom glasplåten mot ett papper förbehandlat för att bli ljuskänsligt. På detta sätt kunde man göra så många kopior man ville. Om man dessutom använde en förstöringsapparat kunde man göra större kopior.

Glasplåtarna ersattes så småningom av celluloidfilm, men många yrkesfotografer föredrog glasplåtar, särskilt för ateljéfoton.

Fotograferna

Redan på 1860-talet fanns det professionella fotografer i Skaraborgs län. Mest togs porträttbilder i det vanliga ”visitkortsformatet”. Med bättre och billigare teknik blev det även vanligt med fotografering av skolklasser och andra grupper och fotokopior i andra format.

Fotografen kunde – med viss möda – bära med sig sin utrustning och resa omkring och ta bilder utomhus. Karl Fr. Andersson, en av fotograferna i vår utställning, hade en utrustning som vägde 14 kilo. Det var kamera, stativ, glasplåtar och mörkrumsutrustning. Med allt detta reste han med hästkärra eller gåendes med en dragkärra.

Under 1900-talet började även människor att fotografera för nöjes skull. En del av dessa blev nästan som yrkesfotografer med åren, andra behöll det som ett fritidsintresse.

Eric Kavlerts glasplåtssamling

Eric var duktig fritidsfotograf och var med och startade Falköpings fotoklubb år 1946. Han samlade även på gamla fotografier, på kameror och annan fotoutrustning. Bland annat hade han en stor samling gamla glasplåtar, mest stadsbilder. Tyvärr är oftast fotografierna okända. Hans samlingar tillföll – enligt testamente – Falbygdens museum vid hans död 2002.

1. Botvidsgatan/Bryngelsgatan (okänd fotograf)

2. Bostäder för järnvägare, antingen de s.k. "Brackerna" eller Ällagatan (okänd fotograf)

3. Mössebergsgatan ner mot järnvägen (okänd fotograf)

4. Från Olof Andersgården mot Wetterlinsområdet (okänd fotograf)

5. Riksbyggens tomt för barnrikeshus, nära Ållebergsvägen (okänd fotograf)

6. Dotorpsgatan nära Per Larsgatan (okänd fotograf)

7. Danska vägen nära Mössebergsgatan (okänd fotograf)

8. Danska vägen nära Göteborgsvägen (okänd fotograf)

9. Nygatan mot Trätorget(okänd fotograf)

10. Repslagaregatan (okänd fotograf)

11. Per Larsgatan från Gamla Dotorpsvägen mot Plantis (okänd fotograf)

12. S:t Olofsgatan utanför Plantis (okänd fotograf)

13. S:t Olofsgatan nära Trekanten (okänd fotograf)

14. Kilanders hus vid Storgatan, nu Svenska Kyrkans Hus (okänd fotograf)

15. Scheelegatan mot Trekanten (okänd fotograf)

16. Blivande S:t Sigfridsgatan ner mot Ranten (okänd fotograf)

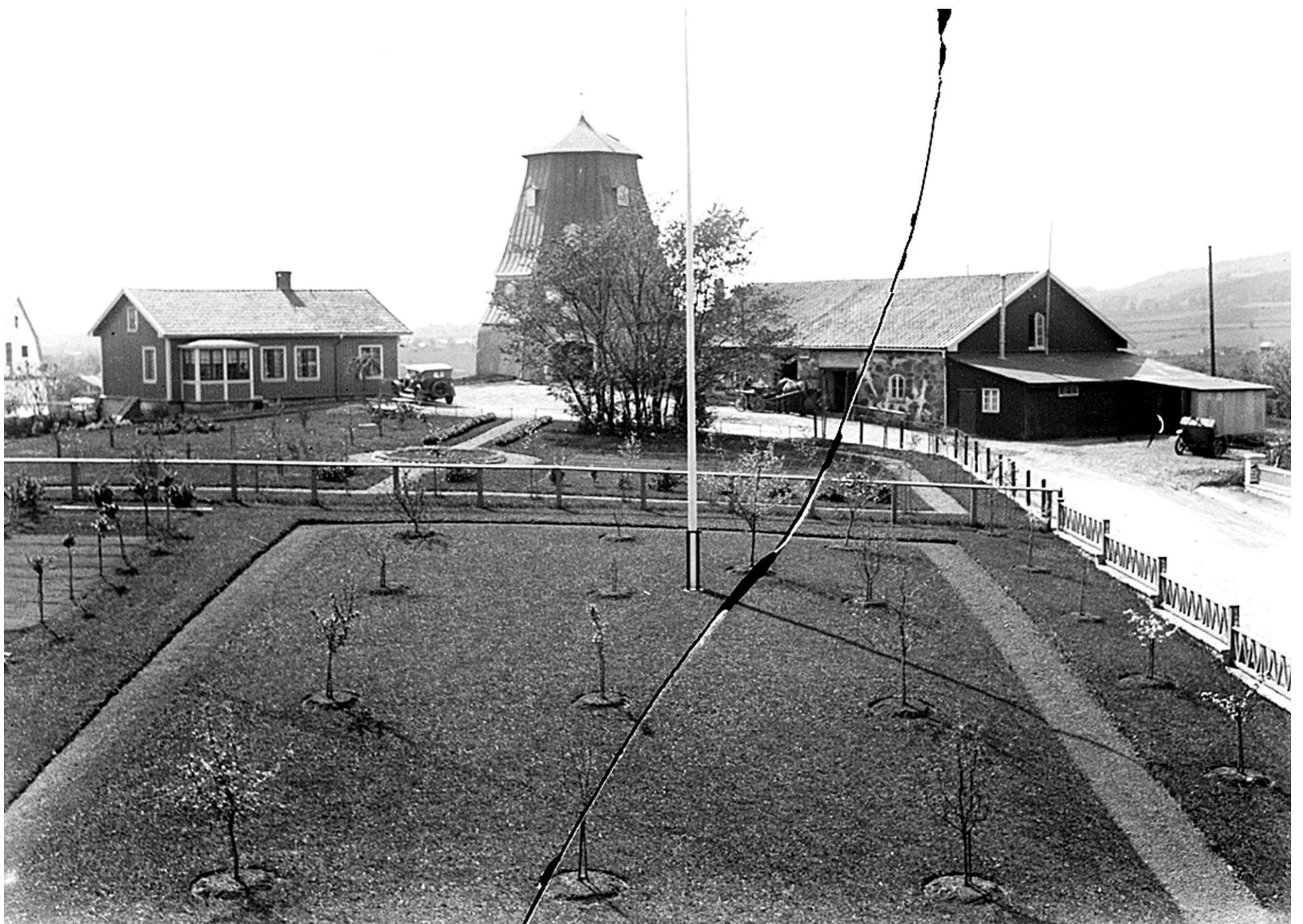
17. Svaréns syfabrik från Kvarnbacken (okänd fotograf)

Olika okända fotografer, museets samlingar

Museet har en stor andel bilder där fotografen tyvärr är okänd. Det gör ju inte bilden sämre även om det alltid är roligt att känna till upphovet. Här visar vi ett urval av glasplåtar med okänt ursprung.

18. Promenad i Mössebergsparken, 1910-tal? (okänd fotograf)

19. Kvarnen utan vingar (sprucken plåt) (okänd fotograf, ev. fotograf Einar Magnusson)

20. S:t Olofsgatan vid Storgatan, 1930-tal? (okänd fotograf)

21. "Jungfruhålan" i Plantis, 1910-tal? (okänd fotograf)

22. På banken (var?), 1920-tal? (okänd fotograf)

23. Nils Nilssons gjuteri (okänd fotograf)

24. Gymnastikklass i läroverket
(okänd fotograf)

25. Lovene kalkbruk i Karleby (okänd fotograf)

26. Interiör från doktor Erikssons bostad (okänd fotograf)

27. Rantens hotells trädgård, här går numera S:t Sigfridsgatan (okänd fotograf)

Ludwig Ericson (1864-1924) och Sigrid Ericson (1892-1968)

Ludwig var innehavare av en fotofirma, etablerad 1888 i Skövde. Han hade filial i Mariestad, och i Falköping (på Dotorpsgatan med sommarfilial nära kurorten på Mösseberg). Han dog i Falköping 1924. Verksamheten övertogs av hans andra hustru Sigrid, som börjat i firman som fotografibiträde.

28. Gamla och nya stationen, 1934 (fotograf Sigröd Ericsson)

29. Kv. Guldsmeden mot Ekmans gränd, 1939 (fotograf Sigrid Ericsson)

30. Fårdala (fotograf Ludwig Ericson)

31. Bjurums kyrka, interiör (fotograf Ludwig Ericson)

Erik Ax (1903-93)

Erik var amatörfotograf, verksam i Slöta med omnejd under 1920-talet. Samlingen kommer från Stig Johansson som lämnade den till museet.

32. Greta Ax och Bertil Karlsson (foto Erik Ax)

33. Frans Ax 70 år, 1922 (foto Erik Ax)

John ”Jönn” Liedholm (1895-1974)

Jönn är välkänd för många Falbygdsbor som diktare och konstnär, men kanske inte som fotograf. Museet har dock en samling glasplåtar som han framställt, en del är porträtt på familj och bekanta och annat är landskapsbilder. De flesta bilderna verkar vara tagna 1915-30.

34. Effie, John Liedholms blivande fru
(fotograf John Liedholm)

35. Fam. Liedholm i hemmet (fotograf John Liedholm)

36. Självpporträtt med tavla (fotograf John Liedholm)

37. Vy från hemmet på Odengatan (fotograf John Liedholm)

38. Julpyntat (fotograf John Liedholm)

39. Fam. Liedholm (fotograf John Liedholm)

40. På Ållebergs änné (fotograf John Liedholm)

41. Familjen i trädgården (fotograf John Liedholm)

42. Okänd hästskjuts (fotograf John Liedholm)

Evald Eriksson (1898-1964)

Evald tillhörde familjen som ägde Erikssons Elektriska. Han var dessutom maskinist (senare föreståndare) för Falköpings Biografteater (nuvarande Cosmorama) i många år, och körde även lantbrevbäring. Under flera år, mellan c:a 1913 och 1932, fotograferade han ivrigt i hemmet, på utflykter, i släktens firma, på biltävlingar och i militärtjänsten.

43. Pappa, mamma, jag i Plantis (fotograf Evald Eriksson)

44. Julen 1917 (fotograf Evald Eriksson)

45. Torsten och jag i verkstaden (fotograf Evald Eriksson)

46. Bredablick i påsktid (fotograf Evald Eriksson)

47. Matrast i skogen (fotograf Evald Eriksson)

48. Pappa och Greta på kontoret (fotograf Evald Eriksson)

49. Lisa på Ållebergsvägen (fotograf Evald Eriksson)

50. Vy över S:t Olofsgatan (fotograf Evald Eriksson)

51. Greta och Svea på motorcykel (fotograf Evald Eriksson)

Anders ”All Världens” Karlsson (1893-1967)

Anders med det roliga tillnamnet ”All Världens” kallas även ”Knäpp” eller AVK i hembygdssammanhang. Han rörde sig över hela Västergötland och angränsande landskap och tog då in hos någon familj medan han fotograferade i trakten. Hans bilder är oftast tvådelade med en närbild av en gård ovan och en översiktsbild nedan. Här på Falbygden verkar han ha vistats åren 1925-29.

52. Fattigstugan i Slöta (fotograf Anders Karlsson)

53. Kvällsmjölkning i Storegården, Kymbo (fotograf Anders Karlsson)

54. Skägga, Åsarp (fotograf Anders Karlsson)

55. Banvaktstugan i Kinnarp. Observera "spökbarnen" som endast stått där en del av den långa exponeringstiden.
(fotograf Anders Karlsson, inlån från Kinneveds hembygdsförening)

Anton Warrén (1910-99)

Anton var verksam i Yllestad med omnejd på 1930-talet.

Kusinen Nils sammanställde bilderna och Johan M.

Johansson har kompletterat med uppgifter. Museet fick

kopiera bilderna på 1980-talet, och har på senare tid även

fått originalplåtarna.

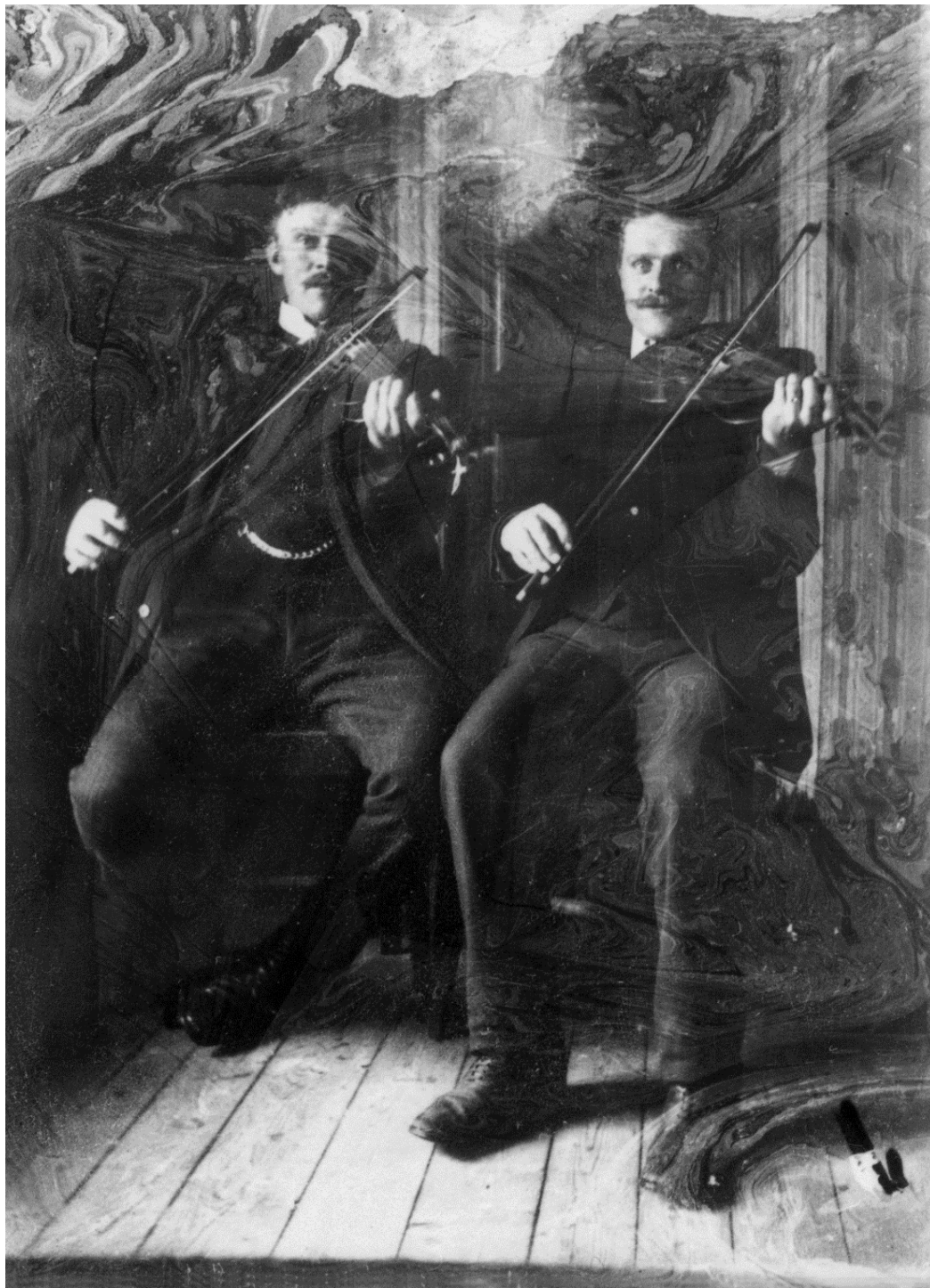
56. Johan Andersson i Åsarp med tam älgkalv, 1915 (fotograf Anton Warrén)

57. Gustav, Svante och Gustava Hult samt deras dotter Frida med sina tre flickor, 1915-20 (fotograf Anton Warrén)

58. Syskonen Elsa och Karl Olsson, på trappan till föräldrahemmet Baggekvarn, Solberga, 1911 (fotograf Anton Warrén)

59. Fiolspelemän. Till höger troligen Josef Söderberg, Sandhem (fotograf Anton Warrén)

Karl Fr. Andersson (1865-1949)

Karl bodde i Skultorp och de flesta av hans bilder är från Skövde trakten. Han var kringvandrande fotograf, utbildad hos Ludwig Ericsson. Karl är mest känd för sina foton av ålderdomliga hus och andra miljöer. De foton vi visar här är tagna 1905-10.

60. Potatisupptagning hos "lumpsamlar'n" i Högstena, 1913 (fotograf Karl Fr. Andersson)

61. Kalles och Lisas stuga, Höverö Grolanda (fotograf Karl Fr. Andersson)

62. Gammal stuga på vägen till Åsle (fotograf Karl Fr. Andersson)

Abraham Apelgren och hans fru Lovisa,
Broddetorp (fotograf Karl Fr. Andersson)

Hammarstrands (eftr.)

Hammarstrands var ett långlivat företag på S:t Olofsgatan här i Falköping. Det startade 1923 som en filial till en firma i Vårgårda. Av dem fick vi år 2000 en stor donation, alla deras plåtar och negativ från åren 1927-86. De flesta bilderna är porträttfoton tagna i ateljé, men de hade även uppdrag utanför huset.

64. Kommunalarbetarna, 1951 (foto Hammarstrands)

foto 1952: Gatstensläggning. Fotograf Tore Wahlqvist.

foto 1952: På kontoret av 50-talsmodell, här Lokmästarexpeditionen. Fotograf Conny Melin.

foto 1952: På kontoret av 50-talsmodell, här Lokmästarexpeditionen. Fotograf Conny Melin.

foto 1952: Kvällsstämning på S:t Olofsgatan, ungefär vid Frejagatan. Fotograf Karl Sand.

Torsten Fält (1890-1977)

Torsten var hembygdsforskare och bygdefotograf bosatt i Floby. Nästan alla hans bilder är från Vilsketrakten.

Mest är det porträtt, grupporträtt och gårdar, men han har också landskapsbilder. Han verkar i huvudsak ha fotograferat åren 1912-36. Vilske hembygdsförening (nu Floby–Sörby) lät museet ta del av hans bildskatt.

foto 1952: Kvällsstämning på S:t Olofsgatan, ungefär vid Frejagatan. Fotograf Karl Sand.

foto 1952: Kvällsstämning på S:t Olofsgatan, ungefär vid Frejagatan. Fotograf Karl Sand.

10. Repslagaregatan (okänd fotograf)

foto 2016: Vid Nygatan har Plåtslageriet rivits i år för att ge plats till H&M. Fotograf Sinikka Eriksson.

foto 1952: På väg till teater i Folkets park. Fotograf Bengt Norder.

10. Repslagaregatan (okänd fotograf)

foto 1952: Kvällsstämning på S:t Olofsgatan, ungefär vid Frejagatan. Fotograf Karl Sand.

foto 1952: Kvällsstämning på S:t Olofsgatan, ungefär vid Frejagatan. Fotograf Karl Sand.

Gustav Johansson, ”Gustav på Veken” (1884-1937)

Gustav var också Flobybo, bosatt på bondgården Veken.

Liksom hos Torsten är hans motivkrets människor och miljöer i Vilske härad. Hans bilder har vi säkrare tidsangivelser på, och de som visas här är från 1918 till 1924.

Även Gustavs bilder har kommit museet till del genom Vilske hembygdsförening.

foto 1952: Kvällsstämning på S:t Olofsgatan, ungefär vid Frejagatan. Fotograf Karl Sand.

foto 1952: Kvällsstämning på S:t Olofsgatan, ungefär vid Frejagatan. Fotograf Karl Sand.

foto 1952: Mössebergs musikkår på Nykterhetens dag. Fotograf Per-Gomer Linnarsson.

foto 2016: Mössebergarna på Trätorget 1 maj. Fotograf Solveig Skoglund.

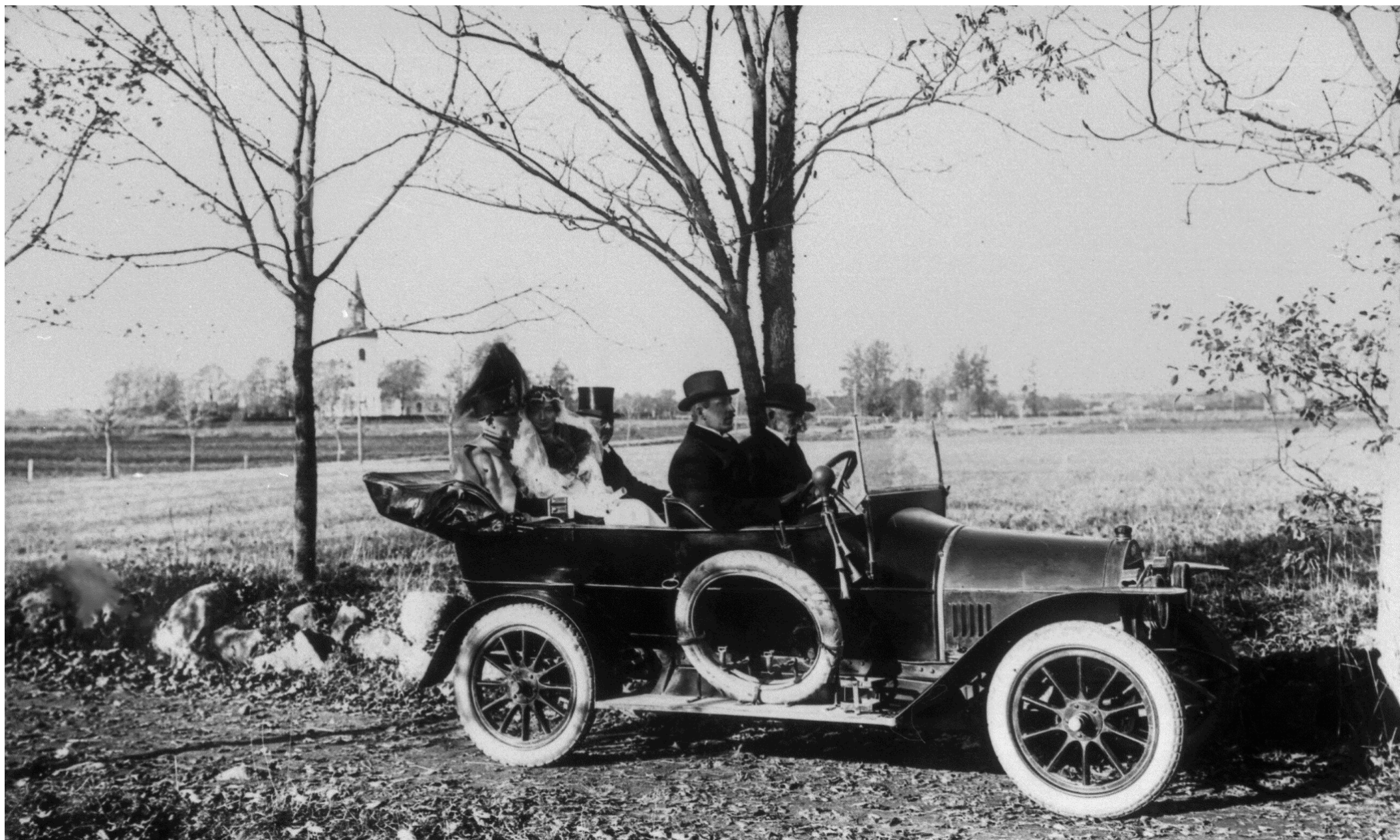

foto 1952: Kvällsstämning på S:t Olofsgatan, ungefär vid Frejagatan. Fotograf Karl Sand.

foto 1952: Kvällsstämning på S:t Olofsgatan, ungefär vid Frejagatan. Fotograf Karl Sand.

10. Repslagaregatan (okänd fotograf)

10. Repslagaregatan (okänd fotograf)